

OVER >

Eind november stuurde minister Donner een brief aan de Tweede Kamer, waarin hij aankondigde dat de bepaling in de AMvB Ruimte over de verplichte inschakeling van de welstandscommissie kan vervallen. Nu staat daar dat, wanneer een gemeente welstandsbeleid voert, de toetsing van bouwplannen daaraan moet gebeuren door een onafhankelijk orgaan, de welstandscommissie.

Als alternatief voor de welstandscommissie biedt Het Oversticht sinds kort ook de stadsbouwmeester aan. Deze mogelijkheid werd al in 2003 in de wet opgenomen.

Op enkele plaatsen in Nederland opereert zo'n 'stadsbouwmeester' en voert hij in zijn eentje het gemeentelijk welstandsbeleid uit. Omdat wij die solitaire positie, gezien transparantie, continuïteit en kwaliteitsgarantie niet zo'n gelukkige figuur vinden, heeft Het Oversticht een variant gemaakt op het wettelijke model. Deze 'stadsbouwmeester model HO' werkt vanuit het bureau, heeft dat altijd als back-up voor terugkoppeling en continuïteit en Het Oversticht staat borg voor de kwaliteit. Waar nodig kan deze 'stadsbouwmeester' experts uit het bureau als adviseur inzetten, zodat de kennis over bijvoorbeeld erfgoed (boven en onder de grond) en landschap op afroep beschikbaar is. Wij denken met dit model een aantal gemeenten op maat te kunnen bedienen en hiermee een antwoord te geven op de veranderende behoefte aan vormen van dienstverlening bij de toetsing op 'welstand'.

Informatie > [Mathijs Assink](mailto:massink@oversticht.nl) ■ massink@oversticht.nl

Nieuw welstandsbeleid voor Hardenberg en Deventer

De gemeenteraden van Hardenberg en Deventer stelden in november een nieuw welstandsbeleid vast. In Hardenberg koos men voor een zeer precies op maat gesneden variant, waarin veel welstandsvrije gebieden voorkomen. Er is hier vrij nauwkeurig afgewogen welk deel van het kwaliteitsbeleid met bestemmingsplannen en welke deel met 'welstand' geregeld wordt. Hardenberg kiest daarbij voor de inzet van een 'stadsbouwmeester model Het Oversticht' in de persoon van Rik Onderdelinden.

Het Oversticht hielp de gemeente Hardenberg bij het maken van het nieuwe beleid. Participatie van groepen uit de bevolking had daarbij een belangrijke plaats. De input vanuit de zittingen (en excursies) met deze groepen en met de raadscommissie leverde veel nuttige informatie op. Bovendien werd hiermee het draagvlak gecreëerd dat tot een soepele besluitvorming in de gemeenteraad leidde. Participatie had ook een duidelijke plek in het proces van totstandkoming van de nieuwe welstandsnota Deventer. Hier zocht de gemeente actief de buurten op, waarbij duidelijk werd dat de bevolking op de afschaffing van 'welstand' helemaal niet zat te

wachten. Ook in Deventer is het welstandsbeleid innovatief opgezet (hier met bureau Bügel Hajema). En ook hier leidde een goed opgezet proces van inspraak tot een soepele besluitvorming in de gemeenteraad. Noch in Hardenberg, noch in Deventer werd een wanklank vernomen over de betekenis van welstandsbeleid voor de sturing op omgevingskwaliteit.

Informatie > [Henriëtte Verheijen](mailto:hverheyen@oversticht.nl) ■ hverheyen@oversticht.nl

De keuze om wel of geen welstandsbeleid te hebben, hadden de gemeenten al sinds 2003. Slechts een enkele gemeente zag af van welstandsbeleid als middel tot sturing op omgevingskwaliteit. Reeds onder minister Van der Laan waren de besprekingen afgerond over twee innovaties: het onderbrengen van welstandsbeleid in het bestemmingsplan en het geven van vrijheid voor de keuze van de vorm van welstandstoetsing. Welstand in het bestemmingsplan is bij een vroom streven gebleven: de strijdigheid in opvattingen over zeer globale en zeer gedetailleerde bestemmingsplannen maakte een snelle consensus hierover onmogelijk. De aangekondigde 'Omgevingswet' zal dat vermoedelijk oplossen.

Intussen betekent de aankondiging van de minister niet meer dan dat (vermoedelijk medio 2012) de traditionele eis van deskundigheid en onafhankelijkheid vervalt. Dat maakt het mogelijk de toetsing aan welstandsbeleid ook door ambtenaren of met innovatieve vormen te laten uitvoeren. Wij gaan ervan uit dat daarmee nieuwe vormen van samenwerking met gemeenten kunnen ontstaan, waarmee we met ons model 'stadsbouwmeester' al een voorschot hebben genomen. Meestal zal men immers een onafhankelijke toets belangrijk blijven vinden.

Via Team Ruimtelijke Kwaliteit Nederland en Federatie Welstandstoezicht zijn welstandsorganisaties bij de besprekingen over beleidsaanpassingen betrokken.

De foto's tonen ontwerpen van aanbouwen in Twente; ontwerpen die meedingen naar de Archie 2011, een publieksprijsvraag uitgeschreven door Architectuurcentrum Twente.

Portiersloge Tetemfabriek Enschede werd Foodlab

Nu Kunstenlab - voorheen modelmakerij ijzergieterij Nering Bøgel.

Bouwval blijkt verborgen parel Grotestraat 27 in Riissen

Waarde plek en gebouw bij herbestemming essentieel

Opgaven van herstructurering en hergebruik maken een steeds groter deel uit van de bouwproductie. Er wordt dan ook breed gezocht naar strategieën om deze opgaven te benaderen. Bij de aspecten die daarbij aan de orde komen (markt, functies, financiering, kennis, participatie) is de analyse van de (cultuur)historische waarden van een object, complex of gebied een steeds

terugkerende taak. Uitgaan van de (cultuurhistorische) waarden van de objecten van hergebruik en herstructurering kan een waardevolle en inspirerende ontwerpstrategie zijn, die een belangrijke meerwaarde oplevert. Zo kan een grotere diversiteit ontstaan (of behouden blijven) en identiteitsbepalende elementen kunnen bijdragen aan het ervaren van ruimtelijke kwaliteit.

Samenwerking van experts op het gebied van cultureel erfgoed met ontwerpers is in deze context vanzelfsprekend, maar nog geen gemeengoed. De kennis over cultuurhistorische waarden en het vernuft om te ontwerpen zijn in Nederland traditioneel niet aan elkaar verbonden.

Het Oversticht is van mening dat een goed ontwerp bij herbestemming, afgestemd is

op de waarde van de plek en de waarde van het gebouw. Daartoe doet Het Oversticht onderzoek naar transformatiemogelijkheden, maakt waardestellingen voor gebouwen en gebieden en ondersteunt herbestemmingsprocessen.

Bij het proces is het belangrijk dat iedereen de juiste dingen doet op het juiste tijdstip:

onderzoek, opgave en ontwerp en in die volgorde. Herbestemmen blijkt in de praktijk nogal eens een taai proces. Vooral de omslag van ontwerp naar uitvoering is een lastige. Bij herbestemming van agrarisch erfgoed zijn het meestal particulieren die plannen ontwikkelen. Voor een initiatiefnemer is het dan vaak handig wanneer een adviseur het proces begeleidt.

Bij herbestemming van kerken en industrieel erfgoed is meestal sprake van projectontwikkelaars, stichtingen of besturen die deze opgave op zich nemen. Hierbij zitten meestal meer partijen aan tafel, zoals stedenbouwkundigen. Ook de gemeente is dan meestal een van de partijen.

Agrarisch, kerkelijk, of industrieel erfgoed; alle hebben een belangrijke overeenkomst: voor een goede herbestemming is draagvlak – op bestuurlijk en ambtelijk niveau, maar vooral ook bij omwonenden – onontbeerlijk. Hierin kan Het Oversticht ook een rol spelen.

Voor de provincie Overijssel ontwikkelt Het Oversticht begin 2012 twee flyers met algemene informatie over herbestemmen (welk onderzoek moet er gedaan worden, hoe ga je te werk, wat kom je op het traject tegen, wie kunnen mij helpen etc.) en specifieke informatie over het aanvragen van subsidies.

Informatie > [Marieke van Zanten](#) ■ mvanzanten@oversticht.nl

Wie de foto's van de oude situatie van het pand aan de Grotestraat 27 in Riissen ziet, begrijpt dat zowel gemeente als eigenaar niet direct door hadden 'goud' in handen te hebben. Aan de oude stadsboerderij, die schuil ging achter een 'lelijke', er ooit in de jaren zeventig voorgeplaatste gevel, was zoveel gesleuteld dat sloop de beste optie leek.

Henk Wolterink huidige eigenaar van het pand en in een vorig leven directeur van bouwbedrijf Akor, was jarenlang betrokken bij de ontwikkeling van het noordelijk deel van de Grotestraat, waar ook het pand op nummer 27 deel van uitmaakte. De eigenaar van dat pand wilde destijds tot spijt van Akor niet verkopen. Toen Wolterink al een tijdje in de VUT was, kreeg hij van zijn oude collega's een seintje: "Henk, wij geven het op, als jij wat wil met het pand aan de Grotestraat, ga je gang." Wolterink zag vooral wat in de locatie waar hij een nieuw winkelpand en appartementen wilde bouwen. Het lukte hem de bouwval te kopen, maar zag zijn plannen gedwarsboemd toen hij van de wethouder hoorde dat het pand van de ene op de andere dag tot gemeentelijk monument was gemaakt. "Ik was woest en ben de volgende dag bij de wethouder langsgegaan."

Johan Brinkers, ambtenaar bij de gemeente Riissen-Holten beaamt dat de startpositie van wat uiteindelijk een prachtige herbestemde stadsboerderij zou worden, beroerd was. "Onze stedenbouwkundige en Het Oversticht, gaven aan dat de zijgevel met het gebinte waardevol waren. Wilden we voorkomen dat het pand onder de slopershamer zou komen, dan moesten we snel handelen. We hebben het toen de status van gemeentelijk monument gegeven. Terecht, bleek, want de oude gebinten uit het begin van de zeventiende eeuw bleken perfect bewaard gebleven. Dat de eigenaar zijn plannen van de ene op de andere dag getorpedeerd

zag, was geen fijne uitgangspositie voor verdere ontwikkelingen, maar we konden op dat moment niet anders."

"Inmiddels had ik het pand voor het eerst van binnen gezien", vertelt Henk Wolterink. "Toen ik de gebinten zag, ging mijn Riissense hart sneller kloppen. Puntgaaf waren ze. Dat moet bewaard blijven! dacht ik. Omdat ik het roer zelf in handen wilde hebben, en dat anders zou zijn wanneer het pand een monumentenstatus had, ben ik gaan procederen. Uiteindelijk won ik. De gemeente had een procedurefout gemaakt."

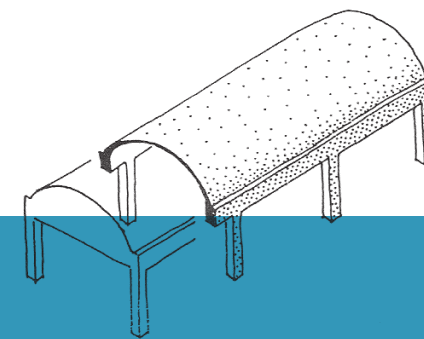
Brinkers: "Gelukkig heeft dit alles de ontwikkeling van het pand niet in de weg gestaan. Mede dankzij de inzet van Yvonne Hermus van de provincie, toen nog betrokken bij het reanimatie-traject en Anneke Coops en Marieke van Zanten van Het Oversticht hebben we als gemeente, provincie, Oversticht en eigenaar, gezamenlijk voor elkaar kunnen krijgen dat er een mooi herbestemmingsplan is gekomen, met geld voor de eigenaar uit de subsidiepotten van provincie en gemeente."

Henk Wolterink zelf spreekt, de start daargelaten, van een "honderd procent goed verlopen herbestemmingstraject". De straat heeft er een prachtig pand bij. Hier zullen in de nabije toekomst een restaurant, gerund door verstandelijk gehandicapten, en een vvv in komen. De gebinten zijn door de glazen zijgevel, die als het ware voor de bestaande gevel is gebouwd, prachtig te zien. Of, zoals Johan Brinkers het verwoordt: "Een aanwinst voor het centrum. Een beeldbepalend pand in de Grotestraat waarbij de historische gegevens prachtig samengaan met de moderne uitstraling." Het restauratieplan kwam van BDC Architecten. Aan de uitvoering werkten leerlingen van de restauratie-vakopleidingen van RIBO mee.

Informatie > [Marieke van Zanten](#) ■ mvanzanten@oversticht.nl

Derde leven voor Damastfabriek Ootmarsum

Herbestemmen van kerken ligt vaak gevoelig

Een bijzondere plek binnen herbestemmingen nemen kerken in. Een fabriek herbestemmen, een school of een boerderij: Geen van deze gebouwen hebben zo'n grote emotionele waarde als kerken en andere religieuze gebouwen. Mensen zijn er getrouwd, hebben er hun kinderen gedoopt, hebben van daaruit geliefden en bekenden begraven. Vaak zijn kerken een baken in een stad, dorp of wijk. Maar wat als niet alle gebouwen meer voldoende gebruikt worden? Wat als zij niet meer exploitabel zijn?

Om dit vraagstuk onder de aandacht te brengen organiseerden op 1 december De Vereniging Beheerders van Monumentale Kerkgebouwen in Nederland (VBMK), de Stichting Behoud Kerkelijke Gebouwen Overijssel, Gelderland en Flevoland (SBKG), Het Oversticht en de provincie Overijssel gezamenlijk de regionale bijeenkomst 'Vitaal gebruik van kerkelijke gebouwen in Overijssel'.

De belangstelling voor het onderwerp bleek groot. En begrijpelijk. Het beheer en onderhoud van kerkelijke gebouwen is een kostbare zaak. Als gevolg van terugloop in het aantal leden en van secularisatie krijgen steeds meer besturen van parochies en kerkelijke gemeenten te maken met exploitatieproblemen. Daaruit voort komen vragen als: wanneer kies je voor voortgezet gebruik, multifunctioneel gebruik, nevenbestemming of herbestemming? Wat komt daar allemaal bij kijken? Welke organisaties kunnen op welk front ondersteunen bij deze opgave? Tijdens de bijeenkomst 'Vitaal gebruik van kerkelijke gebouwen in Overijssel' stonden deze vragen centraal, verduidelijkt met praktijkvoorbeelden uit Overijssel.

Marinus Ros, bestuurslid van de Heilige Geestparochie uit Goor, was één van de aanwezigen. Het bestuur beheert zes kerken. Het probleem van leegloop, mensen die minder dan vroeger binding met de kerk hebben, is financieel voelbaar en het

water staat aan de lippen. Ros: "In feite zouden we vier van de zes kerken moeten sluiten. Maar kerken hebben ook een sociale en gevoelsfunctie. Verdwijnt de kerk, dan verdwijnt er ook een deel van het dorp. Het Oversticht voerde met een werkgroep een onderzoek uit naar mogelijkheden van nevenbestemming van de kerk in Beckum en daaruit kwamen meerdere mogelijkheden. Maar het ligt gevoelig bij het bisdom. Liever de kerk helemaal weg, dan gedeeltelijk andere bestemming, redeneert men.

Zo'n bijeenkomst in Deventer helpt ons enorm. Het is goed om problemen en ervaringen te delen en oplossingsrichtingen te horen. Vooralsnog proberen wij als bestuur om genoeg financiële middelen te verzamelen om de kerken open te houden. We lobbyen bij verenigingen, instellingen en clubs. Als iedereen in het dorp zijn steentje bijdraagt, komen we een heel eind."

Informatie > **Hélène Meelissen** ■
hmeelissen@oversticht.nl en
www.herbestemdekerkeninoverijssel.nl

Presentaties van de sprekers tijdens de bijeenkomst *Vitaal gebruik van kerkelijke gebouwen in Overijssel* vindt u op de site van Het Oversticht www.oversticht.nl

Eén van de meer specialistische textielindustrieën van Twente was de fabriek voor damast aan de Laagsestraat in Ootmarsum. Het weven van damast was een speciale techniek, waarbij afbeeldingen op de stof in dezelfde kleur garen worden geweven. De figuren zijn dan onder een bepaalde hoek en lichtinval te onderscheiden. Tafellinnen werd en wordt veelal van damast gemaakt. De specialisatie maakte van de 'Twentse Damast' een bijzondere fabriek. Het bedrijf gebruikte verschillende gebouwen, waarvan de laatste weverij dateert uit de jaren '60. Dit gebouw, met betonnen schaaldaken die grotere overspanningen mogelijk maakten zonder kolommen, is nu voor de derde keer in gebruik genomen met een nieuwe functie. Nadat de Damast verdwenen was, deed het jarenlang dienst als pakhuis voor tabak, ook al een bijzondere historische industrie in Ootmarsum. De gemeente heeft zich ingezet om de fabriekshal te behouden door het een passende en duurzame functie te geven. Nu is de fabriekshal het onderkomen van de brandweerkazerne van Ootmarsum biedt hij via Stichting Het Damast onderdak aan o.a. de harmonie en EHBO-post.

De fabriek uit 1813 richtte zich aanvankelijk op de geïndustrialiseerde textielproductie, die voorheen gedaan werd door thuiswerkers in Ootmarsum. Alle gebouwen van de fabriek zijn in de loop van de tijd verdwenen, behalve de fabriekshal uit de wederopbouwperiode (1956) aan de Laagsestraat. Opvallend zijn de karakteristiek gebogen schaaldaken die vroeger deels schuil gingen achter de kantine. Op basis van de waardering behoorde sloop van de kantine tot de mogelijkheden, het gaf zelfs een aantal kansen. De opvallende en kenmerkende schaaldaken kwamen beter tot hun recht en het pand kon een betere toegang krijgen vanaf de doorgaande weg: belangrijk voor een nieuwe functie.

De fabriekshal heeft grote bouwhistorische en cultuurhistorische waarde. De constructie van een betonskelet met de kenmerkende schaaldaken bleek zeer waardevol. Bovendien is de fabriek een van de laatste restanten van de textielindustrie in Ootmarsum. Het ontwerp van de transformatie is van De Velde Architecten. In het ontwerp zijn de hoofdconstructie en de vorm geheel gerespecteerd, maar tegelijk heeft het gebouw een heel nieuw karakter gekregen.

Het interessante van de fabriekshal is de constructie. Deze bestaat uit een betonskelet van boogspanten die in de langsricting met elkaar verbonden zijn door liggers. Dit skelet draagt tongewelven van gewapend beton. De muren zijn slechts vulling en regenjas van dit skelet en zijn dus constructief niet van belang. De dikte van de in het werk gestorte betonschalen was slechts 6-10 cm. Het eerste gebouw met een voorgespannen betonschaaldak stamt uit 1924, de koepel van het planetarium voor firma Zeiss in Jena, Duitsland. Na WOII wordt deze constructie vaak toegepast omdat daarmee een grotere overspanning bereikt kan worden zonder ondersteunende kolommen. Voor fabrieken werden vanaf de jaren '40 van de vorige eeuw vaak betonnen schaaldaken toegepast, omdat ze een brandvrije constructie gaven, wat speciaal voor de textielindustrie van belang was.

Het Oversticht heeft in opdracht van de gemeente een waardering van het gebouw gemaakt en een onderzoek naar transformatie mogelijkheden verricht in 2008. Het transformatieplan is gesubsidieerd door de provincie Overijssel.

Informatie > **Marieke van Zanten** ■ mvanzanten@oversticht.nl

architectHuurT historicus

Eerder in dit nummer constateerden we al dat samenwerking tussen ontwerpers en mensen met kennis van cultureel erfgoed, in Nederland nog niet bon ton is. Anders dan in veel buitenland is architectuurgeschiedenis hier een discipline naast architectuurproductie, met verschillende praktijken en instituties en met weinig grensverkeer. Die samenwerking vraagt van ontwerpers een vorm van nieuwsgierigheid naar een andere 'lezing' van hun object door onderzoek en van de erfgoed-experts een bereidheid en het vermogen om hun kennis 'ontwerpgericht' beschikbaar te stellen.

Bergeyk, voormalige weverij De Ploeg van Beltman en Gerrit Rietveld.

dan ook bouwplannen en wijzigingsvoorstellen bij het adviesorgaan van het college van B&W, de gemeentelijke welstands- en monumentencommissie. Om samenhang in die bouwactiviteiten af te dwingen, vroeg de commissie om een visie op het functioneren van het stadhuis op lange termijn. Op die manier zouden incidenten door opdrachtgever, ontwerpers en beoordelende commissies van een kader worden voorzien. Naar aanleiding van de vraag om een lift te plaatsen en de zolders in gebruik te nemen als werkruimten, werd het maken van zo'n visiedocument een acute opgave. In die visie werd het stadhuis gelezen en gewaardeerd. Maar ook is per vertrek de transformatieruimte bepaald en er werd een systeem van procesbegeleiding afgesproken. Omdat de gemeente zowel eigenaar is als gebruiker, maar ook vergunningverlener in het kader van Woningwet en Monumentenwet, werd een vorm van supervisie geïntroduceerd, waarmee het College zich laat adviseren over de omgang met monumentale waarden.

2011
Bergeyk, voormalige weverij De Ploeg van Beltman en Gerrit Rietveld.

VRAAG: HOE ZIT DIT FABRIEKSGEBOUW IN ELKAAR EN WAT BETEKENT DAT VOOR DE FUNCTIEVERANDERINGEN? WAT IS DE BETEKENIS VAN DEZE FABRIEK IN HET OEUWRE VAN BELTMAN EN VAN RIETVELD, HOE ZIT HET IN ELKAAR EN VOOR WELKE FUNCTIES ZOU HET GESCHIKT (TE MAKEN) ZIJN?

Betonnen sheddakcomplexen zoals bij weverij De Ploeg zijn in Nederland niet zeldzaam; De Ploeg was een van de latere in een reeks. Des te interessanter om te zien, welke bijdrage Rietveld leverde om van een standaard textiel fabriek 'architectuur' te maken.

Die bijdrage zit vooral in de toevoegingen die hij aan het skelet deed: bijgebouwen, een spectaculaire gevel, binnenwanden, een entreeportaal. Opmerkelijk is één van de kopgevels, waar het standaard-skelet letterlijk met een extraatje werd aangevuld om een dynamischer effect in de gevelwand te krijgen. Zowel door de geveldelen enigszins te verdraaien als door toevoeging van een decoratieve belijning en kleurpatroon, slaagde Rietveld erin van deze fabriek een esthetisch ensemble te maken, waaraan een tuinontwerp van Mien Ruys nog bijdroeg.

Een analyse van het gebouw en de bouwgeschiedenis maakt duidelijk dat in de opzet van het raadhuis de raadzaal als culminatiepunt van de compositie, de routing en de inrichting moet worden gezien. Eliminatie van de functie 'raadzaal' daaruit, zou een verinking van het gebouw als geheel betekenen. Het belang van een raad die in deze zaal vergadert is veel groter dan behoud in situ van dat meubilair. In samenwerking met bureau Merk&Girod werd een nieuwe inrichting voor de raadzaal ontworpen en een dilemma van enkele jaren opgelost.

2007-2011
Stadhuis Rotterdam – rijksmonument

VRAAG: HOE ZIT HET STADHUIS IN ELKAAR EN WAT BETEKENT DAT VOOR DE FUNCTIEVERANDERINGEN?

Visieplan voor restauratie/renovatie en supervisie wijzigingen 2007-2009

Een dynamisch bedrijf als de gemeente Rotterdam stelt telkens veranderende ruimtelijke eisen aan zijn huisvesting. Het regende

Stadhuis Rotterdam

vragen, hoezeer ook gemeente en provincie aan bekorting van die periode wilden bijdragen. Op grond van een waardestelling en een verkennende studie naar hergebruik kocht de gemeente Enschede het complex en zette zelf de herontwikkeling in gang. De realisatie werd ontworpen door 24H Architecture (Maartje Lammers).

2006
Stadhuis Enschede – rijksmonument

VRAAG: HOE LOS JE HET DILEMMA OP VAN GEBRUIK EN MONUMENTALE WAARDEN?

Opzet masterplan en hergebruik raadzaal: 'meubels eruit of gemeenteraad eruit'.

Het stadhuis van Enschede is een meesterwerk van architect Friedhoff. Het is een totaal-kunstwerk, waarvoor de architect ook alle interieurelementen tot aan asbakken en brievenstandaarden, ontwierp. Door groei van de raad en door introductie van het zogenaamde 'dualisme' in de verhouding tussen raad en college van B&W, was de ruimtevraag aan de raadzaal ingrijpend veranderd. Voor een meer dynamische wijze van vergaderen en voor het benodigde aantal plaatsen, voldeed het bestaande meubilair niet meer. Omdat men de zaal als monument beleefde, ontstond het dilemma: blijft het meubilair en vertrekt de raad naar elders, of blijft de raad en wordt het meubilair vervangen?

2000
Ambachtsschool Postjesweg, Amsterdam ('Het Sieraad') – rijksmonument

VRAAG: HOE PASSEN WE DIT GEBOUW AAN VOOR EEN ROC MET EEN BIJZONDERE FUNCTIE VOOR DE BUURT?

In deze school van architect Westerman wenste ROC Amsterdam zich te vestigen met een 'city-college'. Om die functie voor de

Ambachtsschool Postjesweg, Amsterdam
foto: IAA

Voormalige spinnerij Oosterveld, Enschede

Stadhuis Enschede

buurt 'De Baarsjes' mogelijk te maken, waren enkele ingrepen nodig, zoals de bouw van een kelder en de overkapping van de binnenplaats. Alleen daarmee kon het gebouw ook gaan functioneren op schaal van de buurt, een voorwaarde voor het functioneren als praktijkschool in deze wijk.

2004-2006
Voormalige spinnerij Oosterveld, Enschede – gemeentelijk monument

VRAAG: HOE KAN HERGEBRUIK WORDEN GEORGANISEERD ZODAT HIER DE AANTREKKELIJKE KERN VAN EEN NIEUW BEDRIJVENTERREIN ONTSTAAT?

Studie naar mogelijkheden van herbestemming als bedrijvenverzamelgebouw en als kern van een vernieuwd bedrijventerrein. Plotseling wenste de eigenaar van dit fabrieksgebouw de vastgoedwaarde van grond en/of opstal te verzilveren. Aanwijzing als rijksmonument bleek bij het rijk een proceduurtijd van een jaar te

< schoolgebouw op een historische buitenplaats

Overstichtsprijs 2011

voor de Overstichtsprijs 2011 zijn twee projecten genomineerd, waarvan het opdrachtgeverschap bijzondere aandacht verdient. Het gaat om een informatiecentrum op een begraafplaats en een schoolgebouw op een historische buitenplaats.

De begraafplaats voor Canadese gevallen in Holten is er een van het standaardtype van de Commonwealth Wargrave Commission (WGC). Deze liet na de Eerste Wereldoorlog door een team met o.a. Edwin Lutyens en Howard Baker een ontwerp maken voor de erevelden van de gesneuvelden uit die 'Great War'. Behalve door een sublieme landschappelijke aanleg worden deze velden gekenmerkt door een aantal vaste elementen, zoals een herdenkingssteen, een kruis, een of enkele kleine gebouwtjes voor informatie, bezinning en gastenboek en een standaardtype zerk. Daarvan staan er telkens honderden en die veelheid imponeert, mede door de symmetrische of axiale aanleg, overal en zonder uitzondering.

Ook in Holten (ruim 3500 graven) is het WGC-type onverkort toegepast. De belangstelling voor zulke sites verflauwt niet. Het in een vorig nummer gesignaleerde boek van Jeroen Geurst (Cemeteries of The Great War by Edwin Lutyens) getuigt daarvan. En wie zo'n site bezoekt, kan zich die blijvende interesse goed voorstellen. In Holten realiseerde zich een kleine groep vrijwilligers en belangstellenden, dat er rond zo'n site heel wat te vertellen is. Zij hebben zich ervoor beijverd dat een informatiepaviljoen tot stand kwam dat nu, naast de begraafplaats gesitueerd, allerlei lagen van informatie over de oorlog, de gevallen, de Canadezen en de begraafplaats als object ontsluit. Architect Jaap Kuin maakte er een situatiespecifiek ontwerp voor dat bescheidenheid paart aan functionaliteit en een fraai ontwerp.

Op het landgoed Eerde ligt de historische buitenplaats met kasteel Eerde. De plek heeft een lange geschiedenis van internationale oriëntatie, waarin de Sterkampen rondom Krishnamurti een hoogtepunt vormden. Maar ook voor de internationale scouting was het landgoed van destijds baron Van Pallandt van belang en nu zit er al decennia de 'Internationale School', tegenwoordig onderdeel van 'De Landstede'.

Het landgoed wordt beheerd door de Vereniging Natuurmonumenten en die heeft samen met de Internationale School gezocht naar een oplossing voor de groeiende discrepantie tussen de eisen van een bloeiende school en die van een historisch kasteel met belangrijke tuinaanleg. Nadat eerder al de vroegere orangerie werd gerestaureerd en voor onderwijs geschikt gemaakt (daar kregen ze destijds de eerste Fré Prakprijs van de Monumentenwacht voor), werd nu een nieuw schoolgebouw geprojecteerd in de oostelijke moestuin.

Die nieuwbouw maakt het mogelijk om de oude barakken af te breken die de tuin decennia lang ontsierden (niets duurt zo lang als een tijdelijke voorziening) en om het kasteel te ontlasten van de druk die de functie 'school' meebrengt. Uit het oogpunt van monumentenzorg heeft de school dat mooi gedaan, maar er waren in het proces partijen die daar nog even van moesten worden overtuigd. Er zijn in kasteel-kringen partijen die vinden dat alleen bewoning een geschikte functie is voor een kasteel en dat aan monumenten niets kan worden gewijzigd.

Beide opdrachten konden alleen tot stand komen door volharding en overtuiging en door als opdrachtgever te staan voor je visie op de opgave. Onze medewerkers, die deze twee hebben voorgedragen, hebben het de jury dan ook niet gemakkelijk gemaakt om uiteindelijk te kiezen. Dat werd dus bijna tossen.

Uiteindelijk werd besloten dat de Overstichtsprijs 2011 toegekend werd aan het bijzonder lovenswaardige initiatief van vele vrijwilligers in Holten: het informatiecentrum op de Canadese begraafplaats.

informatiecentrum op een begraafplaats >

12 Boekentip <

Over >... agenda <

Over >

Cultuurhistorische Atlas van de Vecht Biografie van Nederlands grootste kleine rivier

Het rivierdal van de Overijsselse Vecht behoort tot de meest waardevolle en best bewaard gebleven cultuurlandschappen van ons land. Landschap, rivier en bewoners in het Overijsselse Vechtdal hebben elkaar sinds de prehistorie gevormd. Het Vechtdal, een oud cultuurlandschap, is altijd gebruikt voor het eten, huisvesting, transport, strijd maar ook ontspanning van de bewoners. Vele sporen getuigen daarvan: de rivier, esdorpjes, grafheuvels, rivieren en stuifduinen, koelanden, kastelen en landgoederen. Nieuwe ontwikkelingen en veranderende wensen zijn in het Vechtdal vaak op een bescheiden en zorgvuldige wijze ingepast in oude structuren. Daarom omvat het huidige Vechtdal een ongekend hoge dichtheid aan gaaf bewaard gebleven aardkundige, archeologische, historisch geografische, architectuurhistorische en ecologische sporen. De Cultuurhistorische Atlas van de Vecht laat deze sporen zien en vertelt het samenhangende verhaal van de rijke geschiedenis van het Vechtdal en zijn bewoners. Deze lijvige landschaps- en rivierbiografie is een goed leesbaar, beeld- en verhalenrijk overzicht van de opbouw en ontwikkeling van het landschap, de steden, dorpen en buurschappen, en de mensen die er hebben gewerkt en geleefd. In beeld komt de noeste arbeid van de mensen die het werk van ijs, wind en water verder hebben gevormd tot het landschap van nu. De verslagen van reizigers in het verleden geven de vele ontberingen weer die men moest doorstaan op een reis door het Vechtdal. Het verhaal wordt afgewisseld met nieuwe en historische kaarten, foto's van het huidige landschap en beelden van vroeger. Het is geschreven door diverse experts, van archeologie en aardkunde tot bouwgeschiedenis en historische geografie, onder begeleiding van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Daarmee is deze atlas een standaardwerk voor iedereen langs de Vecht en voor iedereen die in de Vecht is geïnteresseerd. Het boek bevat een aantal nog nooit geziene afbeeldingen en kaarten die tijdens het onderzoek zijn gevonden.

Redactie: J. Neeffjes e.a., ISBN 978 90 400 7830 9, € 24,95 (tot 1 jan.)

Grote opkomst jaardag Het Oversticht en ervenjubileum 7 oktober

Vrijdag 7 oktober was er speciaal voor donateurs een ontvangst en excursie georganiseerd, die leidde naar een knooperf en melkveehouderij in de omgeving van Markelo. Daar kregen de aanwezigen een toelichting op de ontwikkelingen van beide locaties, erven en bedrijven. 's Middags vond er onder grote belangstelling een symposium plaats. Dagvoorzitter Jannie Lamberts (voormalig voorzitter LTO noord provincie Overijssel) keek met ervenconsulenten Anneke Coops en Ingrid Nij-Bijvank, gedeputeerde Bert Boerman en gastsprekers naar de resultaten van de afgelopen vijf jaar en kansen voor de toekomst. De middag werd besloten met een debat naar aanleiding van stellingen. Op de site van Het Oversticht staan de presentaties van deze dag.

AtelierOverijssel gaat door!

Op 1 december organiseerde AtelierOverijssel - Het Oversticht is één van de partners van het Atelier - in de Bovenkerk in Kampen de manifestatie KwaliteitZekert. Burgemeester van Steenwijkerland Marja van der Tas was dagvoorzitter. Sprekers waren scheidend atelierleider Fons Asselbergs ("Doe het gewone buitengewoon"), rijksbouwmeester Frits van Dongen, gedeputeerde Bert Boerman ("Ruimtelijke kwaliteit realiseer je voor én met elkaar") en namens de atelierpartners, directeur van Het Oversticht, Dirk Baalman.

Kwaliteit zekert! was de belangrijke boodschap van de manifestatie. Dit wordt de komende jaren verder vorm gegeven door de vier atelierpartners Het Oversticht, Kunst en Cultuur Overijssel, Landschap Overijssel en Landelijk Gebied Overijssel, onder leiding van de nieuwe atelierleider Bart Buijs.

Over >... donateurs <

Het Oversticht zet zich op actieve en betrokken wijze in voor ruimtelijke kwaliteit en ruimtelijk erfgoed. In onze visie gaat het daarbij om een duurzame en goed functionerende omgeving met een positieve belevingswaarde. Als donateur kunt u het werk van de stichting ondersteunen. Uw betrokkenheid stellen we op prijs! Natuurlijk doen wij ook graag wat voor onze donateurs.

- Jaarlijkse Donateursdag met inhoudelijk programma
  - Uitnodigingen voor lezingen en excursies
  - Gratis toezending van magazine Over>
  - Ontvangst van de digitale nieuwsbrief
- U bent al donateur van Het Oversticht voor € 40,- per jaar! U kunt zich aanmelden als donateur door een e-mail te sturen met uw naam, organisatie (indien van toepassing), adres, postcode, woonplaats en telefoonnummer naar mvaneunen@oversticht.nl. U ontvangt van ons dan een factuur en een attentie.

Bezichtiging opgravingen Plechelmusplein Oldenzaal

Colofon

Over > is een uitgave van Het Oversticht en wordt verspreid onder de donateurs van Het Oversticht, bestuurders en ambtenaren van de provincie Overijssel, de Overijsselse gemeenten en de gemeenten Dronten. Lelystad en Noordoostpolder, leden van de welstandscommissies, architecten, stedenbouwkundigen en overige relaties van Het Oversticht.

Het Oversticht
Postbus 531, 8000 AM Zwolle
T (038) 421 32 57
E mail@oversticht.nl
W www.oversticht.nl

Redactie Mathijs Assink
Dirk Baalman, Petra Versluis
Vormgeving Annelies Mikmak
Druk Coenradi, Zwolle
© Het Oversticht, Zwolle, december 2011